Է. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 1,905 — Կ. ՊՈԼԻՍ. 1902, ԴԵԿՏ. 26 — 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1903 — 9 Շէվվալ ? 1320 — 26 ՔԱՆՈՒՆԻ Իվ" 1318 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

# ԲԻԶԱՆԹԻՈՆ

ՀԱՅՑԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻԶԱՆԴ ՔԻՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

## ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

### ՅՕԳՈՒՏԱՅ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

### ՕՍՄ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻԱՑՄԱՆ ԳՕԻՆ ՍԱԼԱՆԻԿ—Կ. ՊՈԼՍՈՅ
(Compagnie du Chemin de fer ottoman jonction Salonique—Constantinople.)

Ասիկ Օսմանեան անանուն Ընկերութիւն մ'է, 1892 Հոկտ. 1/13ին կազմուած, իրագործելու համար 99 տարուան պայմանագիրով արտօնութիւնն որ 1892 Մայտ. ի կայսերական Հրովարտակով տրուած էր Շրանտաքո սեղանաւոր Մ. Ռընէ Փոտէլի, Տէյտէղաճէն ի Սելանիկ երկաթուղւոյ մը շինութեան ու շահագործման նպատակաւ։ (Տէյտէղաճ տրէյն երկաթուղիով կապուած է Կ. Պոլսոյ հետ) Երկաթգիծ այս նայ գծին երկայնքն է 510 քիլօմէթր և 589 մէթր։ Կառավարութիւնն երաշխաւորած է տարեկան խառն հասոյթ մը առ քիլօմէթր 15,500 Ֆր., փոխարինութիւն ցուցնելով Տէյտեղաճի, Կիւսիւլճէնայի, Սէրէզլի և Տրամալի Սանճաքներուն տասանորդը, գանձուելիք յանձնով Հայր. Պարտուց Վարչութեան։ Շինութիւնը սկսած 1893 Մայտ. 1ին, և աւարտեցած 1896 Ապրիլ 1ին։ Առաջին անգամ 1894 Հոկտ. 10/22ին բացուեցաւ 97 քիլօմէթրոնց հատուած մը։ Վերջին հատուածը՝ 45½ քիլօմէթրի չափ, բացուեցաւ 1896 Ապրիլի սկիզբը։

ԴԻՄԱԳԱԼՈՒԹԻՒՆ.— Սոյն Ընկերութեան դրամագլուխն է 15 միլիոն Ֆր., վերածուած 30,000 բաժնեթուղթի, հատն 500 Ֆր.ի, ամբողջովին վճարուած, որոցմէ 6,000 հատը արուած է արտօնատէրին իր իրաւանց փոխարէն։ Ընկերութիւնն հանեց 310,000 պարտաթուղթ հատն 500 Ֆր.ի, արտօնուած ամբողջ պարտաթուղթերն ըլլալով 320,000 հատ։ Այս պարտաթուղթեր տարեկան 3% տոկոս կ'բերեն, որ կէս առ կէս կ'վճարուի Ապրիլ 15ին և Հոկտ. 15ին, և 100ին 100 հատով հասեցնելի են մինչև 1991, վիճակահանութեան միջոցով։

ՇԱՀԵՐՈՒՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ.—Տարեկան զուտ չահէն կ'բանուի (Ա.) 100ին 5, պահեստի գումարին համար։ (Բ.) Վճարք ես գան գումարն՝ անխիթ ամէն բաժնեթուղթերու 4 % տոկոս մը տալու համար։ Անկէ անդին ինչ որ մնայ, (Գ.) 15 առ 100ը կ'տրուի Վարչական Խորհուրդին, և (Դ.) 85 առ 100ն ալ կ'բաշխուի բաժնեատէրերուն՝ իրենց չահաբաժին։ Բաժնետոմոց Ընդհանուր ժողովը կարող է ամէն տարի 100ին տասնեակ մը վար դնել չահերէն՝ վիճակահանութեամբ որոշուելիք մաս մը բաժնեթուղթերու հատուցանելու համար։ Այս կերպիւ իրենց մայր-գումարն հատուցուած բաժնեթուղթ պիտի չտրուա նակեն չահաբաժին առանալ, բայց այլ եւ տակոսի իրաւունք պիտի չունենան։

ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ.—Սելանիկ—Կ. Պոլսոյ միացման գծին Ընկերութիւնն 1895 Դեկտ.ին պայմանագրութիւն մը կնքեց «Ներկթուղեաց չինութեան ու չահագործման ընդհանուր Բժիշ» անուն Ընկերութեան հետ, 20 տարուան պայմանաժամով, անոր թողուով իր գծին չահագործումը, առ ատն մի քիլօմէթր տչափ ծախքի որոշելու գումարի մը փոխարէն։ 1896էն ի վեր չահագործման արդիւնքն եղաւ։—

| ՏԱՐԻ | ԽԱՌՆ ՀԱՍՈՑՔ ԱՌ ՔԻԼՕՄԷԹՐ Ֆր. |
|---|---|
| 1896 | 2,081 |
| 97 | 10,299 |
| 98 | 2,911 |
| 99 | 3,072 |
| 900 | 3,576 |
| 901 | 3,620 |

Աւասիկ հաշիւն այն գումարներուն զոր կառավարութիւնը վճարած է՝ որպէս տարեկան նուազագոյն հասոյթի անբաւականութիւնը փոխարինելու համար։—

| ՏԱՐԻ | ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՒՄԱՐ Լ. Օ. |
|---|---|
| 1896 | 288,350 |
| 97 | 119,444 |
| 98 | 283,167 |
| 99 | 279,161 |
| 900 | 267,813 |

Ընկերութեան զուտ չահերն և բաժնեատէրերուն արուած գումարներն ալ հետեւեալ ցուցակին մէջ կ'երեւին։—

| ՏԱՐԻ | ՁՈՒՏ ԵԱՀ Ֆր. | ԲԱԺԱՆՈՒՄ առ 100 |
|---|---|---|
| 1896 | 556,171 | — |
| 97 | 95,116 | — |
| 98 | 679,704 | — |
| 99 | 618,236 | 2 |
| 900 | 563,360 | 2 |

Ընկերութեան տարեշրջանը կ'նշանակուի Յունուար 1էն Դեկտ. 31։ Ընդհանուր ժողովը կ'գումարուի տարւոյն առաջին վեց ամիսներուն մէջ, և կ'մասնակցին առնուազն 50 բաժնեթուղթերը։ Վարչական Խորհուրդը կ'բազկանայ 5էն 15 անդամէ, որք առ նուազն 25 բաժին պէտք է ունենան, զոր ձեռքէ չհանեն ցորչափ այս պայմանին մէջ են և Աւասիկ Վարչական Խորհրդին կազմութիւնը։—

Բօսմանեան Էֆէնտի Գէորգ, Նախագահ ի Կ. Պոլիս.—Ֆ. Օպուսեօ, Դեղնախագ ի Բասրիզ.—Պաուն ար Տիդրիխ.—Տ'Անտէլի.—Կոմս տ'Արնօ.—Ռ. Գօտար.—Պաուն ար Գէվման.—Լուի Շրնիւ.—Շօրէն ար Ժան վրի.—Մարքիզ Կուիլօլի.—Վահ. Համամ պէյ.—Ռաուլ Մալլէ.—Հաշուեքննիչներն են Բ. Նավիլ և Բերբինեանն։—Տնօրէնն է Ալէքսիս Բէյ։

ՊԱՐԱՔԱՒՈՒԹԵՐՈՒՆ ՄԻՋԻՆ ԳԻՆԸ

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 1893 | Ֆր. | 297 | 1898 | Ֆր. | 280 |
| 94 | » | 321 | 99 | » | 279 |
| 95 | » | 315 | 1900 | » | 275 |
| 96 | » | 273 | 1901 | » | 267 |
| 97 | » | 265 | | | |

Իսկ բաժնեթուղթերն հրապարակի վրայ չեն գտնուիր, և Սակարքի մէջ առաջնակարգ չէլար անոնց վրայ։

## ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

### ԱՄՈՒՄՆԱԿԱՆ ՕՐԻՆՔ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՍԱՔՍՈՆԻՈՅ ԳԱՀԱՃԱՌԱՆԳ ԻՇԽԱՆՈՒԻՒԻՆ ԱՌԱՔԻ

Սաքսոնիոյ գահաժառանգ իշխանին և իր կնոջ՝ Լուիզ իշխանուհիին՝ ամուսնական անհամաձայնութիւնը կարգադրելու համար կազմուած դատական առեանին առթիւ, Պերլինի Նայիսնալ Ցայթունին մէջ իրաւագիտական չատ կարեւոր խորհրդածութիւն մը հրատարակուած է, որուն հետեւեալ մասը կ'արտագրենք.

«Պապական ամենադոյզն ազդեցութիւն մը իսկ չունի Գերմանական Պատական Օրէնքին, այսինքն գերմանական ամուսնական Օրինագրքին վրայ։ Միմիայն գերմանական օրէնքը, և այդ ալ՝ Բաղաքային Օրինագիրքն է որ պիտի կրնայ որոշել թէ Ֆրիտրիխ Աւկուստ գահաժառանգին և իր ամուսնոյն՝ Իշխանուհի Լուիզ իշխանուհւոյն՝ միջեւ կնքուած ամուսնութիւնը լուծելի՞ է թէ ո՛չ։ Որովհետեւ Կաթոլիկութեան համար ամուսնութիւնը տուրբ և անլուծելի է, Բաղաքային Օրինագրքին 1575րդ. յօդուածը կ'թոյլատրէ զիրենք փոխանակ ամուսնալուծման, լծակցական կամ ժառիանական բաժանում պահանջել։ Գահաժառանգը պիտի կրնայ օգտուիլ Օրէնքին այս տրամադրութենէն։ Միայն թէ հակառակ կողմը (իշխանուհին) ատոր դէմ կրնայ առարկել, եթէ իրեն դէմ եղած բողոքը հիմնաւորուած չըլլայ, որ ամուսնութիւնը լուծուի։ Այն տատն Օրէնքն ամուսնալուծման վճիռ կ'արտադրէ, և դատարանը բացարձակապէս պարտաւոր է տալ այդ վճիռը։ Եւ արդէն, Սաքսոնիոյ 1879 Օգոստ. 20ի Արքունական Օրէնքին 12րդ. յօդուածին Ա. հատուածին համաձայն, արքայական հրամանագրով ամուսնական այս անհամաձայնութեան համար կազմուած դատական արտասովոր ատեանն անպայման կերպով կապուած է այդ յիշեալ Օրինագրքին Ասկէ զատ, իշխանուհւոյն է միայն որ կ'որոշէ Թէ ամուսնալուծուի վճռաւոր Թէ ոչ։ Ասիկա գերման ընդհանրական օրէնքին բացարձակ տրամադրութիւնն է, Թէ իշխանուհին ամուսնալուծման առաջարկութիւնը նորակազմ դատարանին առջեւ չնայէ, ժամանակ անցնելէն ետքը մեծ դժուարութեանց կը մատնուի այդ առաջարկութիւնը։ Բազաքային Օրինաց 1576րդ. յօդուածին տրամադրութեան համաձայն, ամուսներէն իւրաքանչիւրը կրնայ, լծակցական կապակցութիւնը վերնալէն ետքը, այդ ժամին ապրուստ վճռոյն վրայ յենլով, ազգած ատենը, որչափ որ ալ ուշ ըլլայ, ամուսնալուծում պահանջել և ամուսնալուծութիւն Սաքսոնեան որ դատարանն է որ այսպէս չատ ժամանակ անցնելէն ետքը կարենայ ամուսնալուծման առաջարկութիւնն ի՞նդունելու։

Կարծենք որ Գերման Օրինագրքութիւնը չատ լաւ ըրած է այսպիսի տրամասովոր դատարանները Քոյ չատելով։ Սովորական դատարաններն ալ «յանուն Թագաւորին» կ'վճռեն։ արքունական անդամներն ալ այն դատարաններէն յանուն Թագաւորին վճիռ ընդունելու են։

Ուստի պէտք է որ ամուսնալուծման վճիռ մը տրուի—ինչ որ Սաքսոնեան և ամբողջ Գերման ժողովուրդին կատարելապէս փափաքած բանն է, վասն զի այս ամուսնալուծեան անլոյծ պայմանը ամենայն մէկ կէտի մը մէջ յոյժ կ'վերաբերի Արդարութիւնը. օրովհետեւ գահաժառանգին և Դուքսանայի Լուիզ իշխանուհիին միջեւ այլ եւս ո՛չ մէկ պարագայի մէջ ամուսնութիւնը գոյութիւն ունի օրինաւորապէս։ Հիմա իրարմէ բաժնուղ ամուսիններն իրենք քով քեզ Թէ եկեղեցական տեսակէտով դեռ ևս իրարու լծակից կ'ուզե՞ն նկատել զիրար։ Աւոր համար արուած հատատական պատասխան մը, ասկայն, ամէն պարագայի մէջ, անկէ կողմին ատելի պատասխանն ըլլալ կ'ենթադրուի։ Բայց այդ պարագային մէջ ալ խնդիրը խղճահարութեան հանգամանք մը կ'առնէ, զոր հանդարտեցնելու համար պատին մէջ ամուսնութեան վրայ մտածել հարկ կ'ըլլայ։ և այդ, մինչեւ իսկ եթէ օրինական ամուսնալուծման վճիռ տրուած ըլլայ։

Օրինական այս չատ յոյժ վիճակին հանդիպ 1902 Դեկտ. 30ին հրատարակուած հրամանագրին արամադրութիւնը կ'զարմացնէ զինքն։ Այդ հրամանագրին մէջ—(որով Սաքսոնիոյ թագաւորն ամուսնական այս անհամաձայնութիւնը կարգադրելու համար հօրն գատաւորները բազկացած արտասովոր դատարան մը կ'կազմէ և անոր դատավարութեան եղանակը կ'որոշէ)—ցուցուած հրամանագիրին 9րդը կ'ըսէ Թէ «Իշատարանին տուած վերջնական որոշումն հրատարակութեան արուելէ առաջ «Իշական նախարարին միջոցաւ մեզ «պիտի ներկայացուի առ ի վաւերացումն։ «Հրատարակութեան արուելով, այդ որոշումն՝ իրբև վճիռ՝ օրինական ոյժ պիտի «ունենայ։» Տրուելիք վճիռը կա՛մ լծակցական կապակցութեան բարձուը կամ ամուսնալուծումը պիտի ըլլայ։ ուրիշ կերպով օրինական ոյժ չունենար։ Եւ արդարեւ յոյժ փափաքելի է որ ամուսնական այս անհամաձայնութիւնն ուրիշ նման օրինական անհամաձայնութեանց, այսինքն սխալութիւնոց պատճառ չըլլայ, ինչպէս՝ եթէ արուած վճիռը չվաւերացուի, կրնայ պետական օրինաց մասին մեծ նշանակութիւն ունենալ, ուստի անգամ մը ևս ըսենք։ 1837 Դեկտ. 30ի արքունական օրինագրքին իր երկու յաւելուածներով և անոնց (Յօդ. 9) արամադրութեանց համաձայնութեան վրայ չատ տարակուսեցանք։ Այդ օրինագրքին Դ. յօդուածը կ'ըսէ. «Արքայական գերդատաստանի ամէն անդամները Տէրութեան և իւ սաբև նշանակել պարտաւորուն մէջ Թագաւորին իրաւասութեան տակ կը գտնուին.» 1879 Օգս. 20ի յաւելուածին Ժ.Ա. յօդուածը կ'արտադրէ որ Թագաւորն արքայական Տան ամէն անդամոց վրայ «պատժ և կարգապահական իշխանութեան մէջ» կատարել իրաւունք ունի վճռելու։ Իսկ ասկէ զատ ուրիշ վճիռներու համար իրաւունք մը արտադրուած չէ Տան Մեծին։ Ժ. յօդուածը կ'ըսէ. «Ամուսնական անհամաձայնութեանց կարգադրման համար Թագաւորը ժամանակ դատարան մը կ'կազմէ և անոր կանոնը կ'որոշէ։»

Հետեւաբար, ինչպէս կ'տեսնուի, այս պիսի պարագաներու մէջ խնդիրը Տրէզդէնի վերին դատարանաց առջև կ'մնայ ուի. և հետեւապէս, ամուսնական խնդրոյ համար դատարանի վճռոյն Տան Մեծին վաւերացման ենթարկումը «խնդիրն այդ դատարանին առջև պիտի որոշուի»ին կը հետեւցնէ։ Գերմանիոյ մէջ հաղորդութիւն է Թէ Սաքսոնիոյ այժմու Թագաւորը խղճահարութեան ու արդարասիրութեան մտքին ճիշդ նմանն է իր հանգուցեալ եղբօր։ Բայց երբ Թագաւորն համոզուած է Թէ վճիռն ինքն վաւերացնելուս իրաւունք մը կրնայ պահանջել, այն ատեն, իբրև կաթոլիկ մը, իրական ամուսնալուծման մը վճռոյն հանդէպ կրնայ հոգեկան նեղութեան մատնուիլ։ Եւ ինչ պիտի կրնայ ընել ամուսնական խնդրոյն կարգադրման համար կազմուած այս դատական ատեանը, քանի որ իր որոշումն ըստ ինքեան վերջնական, այսինքն օրինական ոյժ չպիտի կարենայ ունենալ։ Դատարանն ամէն պարագայի մէջ քաղաքային օրինագրքին 1575րդ յօդուածին տրամադրութեան հետ կապուած է բացարձակապէս։ (Նայէ Յետյ Բէյեա.)

### ԱՅՑ ՄԸ ՄԻ ՔԱՆԻ ՄՈՒՏՅՈՒԱՆ ՎԱՆՔԵՐՈՒՆ

ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԹԵՄԵՐԸ

Աղթամարայ Թեմին ու սահմանին մէջ գտնուած բոլոր չէն և չարեթացեալ վանքերուն տեղագրութիւնը պատրաստած ըլլալով, որ Կաթողիկոսներու կենսագրական ևն. գործիս հետ պիտի միանայ, կազմելով անոր իբր Բ. մասը, վերջերս անոր պակաս մասը լրացնելու մտօք նոր ուղեւորութիւն մ'ըրի Աղթամարայ Թեմին մէջ և Տէղապահ Հօր բարեացակամութեամբ վանքին մակոյկն իր պարագաներով մէկտեղ իմ արամադրութեանս ներքեւ դրուելով, իբր չորս օր ծավալեցրնայ պտոյտ մը ըրի Գեամչի հիւսիսային եզերքը քննելով, ուր կ'գտնուին հետեւեալ վանքերը որք ցարդ գրէթէ անծանօթ մնացած էին Թերեւս իրենց ոտքէ դուրս և ցամաքի կողմէն եղող դժուարակոխ ճամբաներու պատճառաւ։ այս վանքերն են.

1. Աթթըբունայ կամ Արծուաբեր (*) Ս. Աստուածածնի Վանք.—Այս Վանքը կը գտնուի Աղթամարայ հիւսիս արեւմուտք, մակոյկի ճամբով իբր 4 ժամ հեռու անկէ, չինուած ծովին ու ծոցի մը միջեւ գեղեցիկ տեղ մը «Հալալաբար» անուն դաշտակի մը եզերք, բլրի մը կողին վրայ, որու փոքրիկ տաճարը գեղ. կանգուն է, ունի զուարճալի դիրք ու տեսարան և առատ ջրաղբիւր ունի։ Այդ վանքին մասին Տէրութեան մէջ Թագաւորին իրաւասութեան տակ կը գտնուին,» 1879 Օգս. 20ի յաւելուածին ԺԱ. յօդուածը կ'տարամարէ որ Թագաւորն արքայական Տան ամէն անդամոց վրայ «պատժ և կարգապահական իշխանութեան մէջ» կատարել իրաւունք ունի վճռելու։ Իսկ ասկէ զատ ուրիշ վճիռներու համար իրաւունք մը չէ Տան Մեծին։ ԺՌ. յօդուածը կ'ըսէ. «Ամուսնական անհամաձայնութեանց կարգադրման համար Թագաւորը ժամանակ դատարան մը կ'կազմէ և անոր կանոնը կ'որոշէ։»

Հետեւաբար, ինչպէս կ'տեսնուի, այս պիսի պարագաներու մէջ խնդիրը Տրէզդէնի վերին դատարանաց առջև կ'մնայ ուի. և հետեւապէս, ամուսնական խնդրոյ համար դատարանի վճռոյն Տան Մեծին վաւերացման ենթարկումը «խնդիրն այդ դատարանին առջև պիտի որոշուի»ին կը հետեւցնէ։ Գերմանիոյ մէջ հաղորդութիւն է Թէ Սաքսոնիոյ այժմու Թագաւորը իրաւասութեան ու արդարասիրութեան մտքին ճիշդ նմանն է իր հանգուցեալ եղբօր։ Բայց երբ Թագաւորն համոզուած է Թէ վճիռն ինքն վաւերացնելուս իրաւունք մը կրնայ պահանջել, այն ատեն, իբրև կաթոլիկ մը, իրական ամուսնալուծման մը վճռոյն հանդէպ կրնայ հոգեկան նեղութեան մատնուիլ։ Եւ ինչ պիտի կրնայ ընել ամուսնական խնդրոյն կարգադրման համար կազմուած այս դատական ատեանը, քանի որ իր որոշումն ըստ ինքեան վերջնական, այսինքն օրինական ոյժ չպիտի կարենայ ունենալ։ Դատարանն ամէն պարագայի մէջ քաղաքային օրինագրքին 1575րդ յօդուածին տրամադրութեան հետ կապուած է բացարձակապէս։ (Նայէ Յետյ Բէյեա.)

(*).—Այս Վանք տարբեր է Արծէլի մէջ գտնուած Արծուաբերէն որ Սուխարայ կամ Խառատասայ Վանք կոչուած է ի հնումն՝ ըստ ձեռագիր յիշատակարանաց։

(*).—Այս Վանքը տարբեր է Ասելճաւազի մէջ գտնուած Սքանչելագործայ Վանքէն որ կ'գտնուի Արծկէլի մօտերը։

ռան մը կողքին վրայ, ունի խիտ հաճելի և պտուղաբեր դիրք ու տեսարան և առատ ջրաղբիւր օդ, և կ'նայի կապուտակ ու ծիծաղախիտ ծովին վրայ։ Բնական ազբիւրներէ զատ է, և իր խմելու ջուրը կը հայթայթուի արուեստական հորէ մը, որ փորուած է հիւդ ծովեզրին վրայ, բայց ունի անուշ ջուր։ Այս Վանքին քարուկիր ու հոյակապ տաճարը գեղ կանգուն է, ըստ մասին խարխլած, և հետեւապէս յիշատակարանն ունի. ՊՂԶ թվ (1447) ի Հայրապետութեան Զաքարեայ, Ս. Ծարութիւնս նորոգեցաւ... Ստեփանոս եպիսկոպոս... գՏէր Գրիգոր կաթողիկոս Ռիլ (1587).—Ցիչեալ Զաքարիան է Աղթամարայ Զաքարիա Գ., իսկ Գրիգորն է «Փոքր Գրիգորիս» կոչուածը, որ յաջորդն է «Դանձասեց» Գրիգոր կաթողիկոս «Աղթամարցի» կոչուածին, և Թերեւս անկէ առաքելու համար «Փոքր» անուանուած է։ Այս Վանքին յարակից չէնքերուն մէկ մասն ալ կանգուն է դեռ. ասոնց մէջ Վանքէն մի քանի քայլ հեռուն գտնուած քարուկիր չէնքը Թէև քայքայուած, բայց աչքի կ'զարնէ, Թերեւս ըլլալով նոյն Վանուց վենտանը։ Ասոր մօտերը տեղ մ'ալ կայ որ «Մաղմաստաքար» կ'կոչուի, ուր ըստ աւանդութեան, Վանքին միաբնակները հատաքանած Մաղմոս կ'քաղէն եղեր։ Վանքն իսպառ ամայի է այժմ, ունի լեռնային ընդարձակ արօտավայրեր և անհամեմատ անասուններ, որոնց հակղութենէն Աղթամարայ կղզին յանձնուած է քահանայի մը, որ Վանքէն իբր 5 ժամ հեռու Շատոնն անուն գիւղին մէջ նստած կ'չահագործէ Վանքին հողերը, նոյն Վանքի հայրապետ ունենալով 20ի չափ դուռներ և 100է աւելի ոչխարներ, և տարին 200 ղրշ. միայն Մուխթայ կուսայ Աղթամարայ։ ա՛լ միւսներուն հաշիւ չկայ։

Ցիչեալ Վանուց գերեզմանոցը կ'ցուցնէ Թէ հոս երբեմն միաբանական ճոխութիւն մը եղած է, որուն մէջ մանաւանդ աչքի կ'զարնէ 630 տարուան գեղակերտ տապան մը հետեւեալ արձանագրութեամբ. «ի Թուին Չիւմ (1272) Հայրապետին Տէրունն Ստեփաննոս Կաթողիկոսի տապան։» Այս է Տէրայ Տ. Ստեփաննոս կոչուածն որ էր որդի Պ. Սկեփանի և եղբայր Զաքարեայ Առաջնոյ։ Սա վախճանած է 40 տարիական հասակին մէջ, ըստ Թուվառի չարունակութեան (երես 362). Թէև ուրիշ ձեռագիր յիշատակարանաց, նաև արձանագրութեանց մէջ յիշեալ տապանաքարէն վերջն ալ յիշատակած է իրբև Աղթամարայ կաթողիկոս մինչև Զաքարիան, որով կ'տեսնենք Թէ նոյն Թուականը միայն իր տապանին չինման կ'վերաբերի, ինչու որ կաթողիկոսները սովոր չէին իրենց գերեզմանները։ Այս տապանին Թուական կողմը մասն դիտմամբ կոտրած կ'նկատուի, իր չարը գանուած քարակոյտերուն մէջ յայտնեցաւ այն մասը գանել ուրախութեամբ, եւ Աղթամարայ Թանգարանը փոխադրեցի։ Այս տապանն Աղթամարայ կաթողիկոսաց տապաններուն հնագոյնն է, զոր Տէղապահ հայրը մտադիր է այս ամայի վայրէն Աղթամար փոխադրել իբրև պատմական հնութիւն մը։ Այս տապանին մտերն անտակ քարի մը վրայ կ'գանուի նաև հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Տր. Ստեփանոս Հայոց կաթուղիկոս, Արծրունի, պահեցէք զնա Տէր Աստուած անդրդուելի մինչև ի խոր ծերութիւն որ չնորհեաց զմեզ ողջոյն տեսանել և ուսուցողի իւրոյ Թումայի, լուսեղեք ի Տէր։» (Թուականն անյայտ։)

Այս Վանքէն մէկ—երկու ժամ հեռու լերան վրայ մի քանի ծակեր կան, որք ամառները՝ ցուրտ հով և ձմեռները չոգի դուրս կուտան։ Ուստի ըստ աւանդութեան, այս տեղն իբր դեւերու բնակարան համարուելով, մի քանի խաչքարեր կը անկուին այն դեւերուն զօրութիւնը չեզոքացնելու համար, եւ ապա կ'չինուի այս Վանքը։ Թերեւս ասկէ առած ըլլայ իր ծերութիւն որ չնորհեաց զմեզ ողջոյն տեսանել և ուսուցողի իւրոյ Թումայի, լուսեղեք ի Տէր» (Թուականն անյայտ)

Այս Վանքէն մէկ—երկու ժամ հեռու լերան վրայ մի քանի ծակեր կան, որք ամառները՝ ցուրտ հով և ձմեռները չոգի դուրս կուտան։ Ուստի ըստ աւանդութեան, այս տեղն իբր դեւերու բնակարան համարուելով, մի քանի խաչքարեր կը անկուին այն դեւերուն զօրութիւնը չեզոքացնելու համար, եւ ապա կ'չինուի այս Վանքը։ Թերեւս ասկէ առած ըլլայ իր

Դիւրթոյն անունը։ Թէև ամէնքս ալ «Տէվէ պոյնի» կ'անուանենք զէպ ի ծով երկնցած ուղղանկ մէկ Թերէն համար։ Արդէն ծովվեզերեայ այս մասը միշտ այսպիսի զէպի ծով երկնցած հակայ Թեւերէ կ'բազկանայ մինչև կարմկանի առհմանները գանուած Սորբայ Ս. կարապետի Վանքը։

3. Շախուլայ Ս. Աստուածածնի կամ Սքանչելագործայ (*) Վանք.—Այս Վանքը կ'գանուի լիչնալէն դէպ արեւմուտք. ծովեզերքով իբր 1½ ժամ հեռու անկէ, ծոցի մը եզերք, անառատ և բարձր լեռան մը կողքին վրայ, խիտ առուղաբեր օդով և գուարճալի դիրք ու տեսարանով, որ ըստ մասին քար է և ըստ մասին կղմինար և առաջը կանգուն է կիսովին, իսկ յարակից չէնքերն իսպառ կործանած, առանց յիշատակարանի և Թուականի, և բոլորովին ամայի լինելով, իր ընդարձակ լեռնային արօտավայրերն ու պուրակներն հանող հանդղի եղած են չրլակայ գիւղերու խառն բնակչութիւններն։ Այս Վանքիս «Սքանչելագործ» անուն ժառանգն այժմ Ցազան անուն գեղին եկեղեցւոյն մէջ է, և ար, ըստ աւանդութեան, Թրիատոսի լուացուած պղնձեայ աւազանն մէկ մասն է։ Անոր մէկ մասն ալ վերոյիչեալ Աւճատզի սքանչելագործ Վանքին մէջ կ'գտնուի եղեր, որով կ'երդնուն տեղւոյն բոլոր Հայ ժողովուրդներն և իրենց զանազան ցաւերուն համար անոր կ'դիմեն։

4. Նկար կամ Նկարենայ Ս. Ստեփանոսի Վանք.—Այս Վանքը, որ զանազան ձեռագիր յիշատակարանաց մէջ ճոխ փիճակ մ'անունեալ կ'ցուցնէ, ունենալով 200ի չափ Միաբանութիւն մը իբրև Դարեվանք Ժ.Զ. դարուն մէջ, կ'գանուի յիչալ Վանքին հարաւային արեւմտեան կողմը, մեծ ծոցի մը արեւելեան եզերքը, բարձր լերան մը կողքին վրայ. առջևը տարածած է գեղեցիկ դաշտ մը, որ մեծ մասամբ ազդուած է մօտակայ ծոցէն. «Այգեստան» կ'կոչուի չորկայ բնակիչներէն, որ ըստ աւանդութեան, երբեմն ընդարձակ ագարեզերք բաղկացած է, ինչպէս կ'ցուցնեն դէս ու դէն սփռուած անչափ որթատունկերը։ Բայց յօրմէ հետէ Վանքին Միաբանութիւնը վերցուած է, այդ ագարեզերն ալ հետզհետէ ապրուած և արտերու վերածուած են, գրաւուած ըլլալով մօտակայ Ցազան անուն գիւղի Հայերէն և ուրիշներէ։ Վանքը, որ իսպառ չարաքայեալ է, դեռ կանգուն ունի իր անչափ մասերը, որ պարզ կերպով նորագրուած է վերջէն, Թերևս տեղը չկրնալու հաստատ։ չորկայ բազմաթիւ չէնքերը քարակոյտերու փոխուած են այժմ, եւ լրիվ վկաներ են այն վանքին նախկին ճոխութեան։ հին ձեռագիր յիշատակարանի մը մէջ Ժ. դարու սկիզբներն եղած գիրանական ու երեւելի վարդապետներուն մէջ, որոց Թիւը 25 էր այն ատեն ապրողի հասարակ տեղ, կ'յիշուի Գէորգ Վրդ. Նկարենցին։ Վանայ ծովուն չորս գանուած ուրիշ երեք վարդապետաց հետ, որք էին Տ. Գուկասի որդի Տ. Սահմանոս, Արգելան վանուց մէկ Յովբերան, Տիրացու Սարհատ կոպու Ղուռւպայայ Ս. Խաչ Վանուց մէկ ի Վան, և Աստուածատուր Եպակ. ի Մշոյ, որուն հիմնադիրն է։ Հոն է իր գերեզման, որ Թուփս Մեծոփեցիին միջոցաւ չինուած է փղթրիկ մատեան մը ներքև, և «Մեհեկ յարոյց» սնունդով կ'կոչուի։ Ան չորս օրուան փոթորկալից ծովագնացութեամբ, գտածս ցող ծովուն ալեաց խաղալիկ ըլլալէ վերջ մանանէ հազիւ ազատած, ինքզինքս Աղթամար ձգելնիս անօթի ու ծարաւ, փառք տալով ազատարար Նախախնամութեան։ Ապէ եաքն այցելեցի Ս. Զօրայ Վանքը, որ կ'նկատուի իբրև ձմեռ մնացատան մը Թ.ու Թ.Զ. դարերուն մէջ, և կ'գանուի Աղթամարի հանդիպակաց կողմը Ախավանից հարաւ. արեւելք իբր 10 րոպէ

ՍԸՐ Ա. ՔՕՆԸՆ ՏՕԳԼ

Ք-ցիկ. Ծ. ԵՒՐԱԿԱՑԻ (Շար.)

## ՇԷՐԼՕՔ ՀՕԼՄՍԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ (51)

### ՆԱԻԱՑԻՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

—Չկար դատարկրջիկ մը որ կարենար ըսել մեզ Թէ ո՛վ անցած էր անկէ, չարունակեց Մր. Ֆէլբս։ Այն ատեն դարձանք պատմեցինք առանց արդիւնքի։ Սենեակ ատենը նրբացգեստ վրայ ոտքի ո՛ և է նշան չգտանք։

—Դիշերն անձրև եկած էր։

—Ժամ 7էն ի վեր։

—Ուրեմն ինչպէս կ'ըլլայ որ ժամ 9ին միջոցները ձեր սենեակն եկող կինն հետք չի ձգեր իր ցեխոտ կօշիկներով։

—Ուրախ եմ որ այս կէտին ուշադրութիւն ըրիք։ Իմ ուշադրութիւնս ալ գրաւեց։ Աւուրչէքով աշխատող կիները առաւոտեան ժամը եկան ու սկսան իրենց կօշիկներն հանել և պատասրին խցիկին մէջ գնելով հողաթափ հագնիլ։

—Ատիկա չատ պարզ է։ Ըսել է որ նշան մը չկար, Թէև օդն անձրևատ էր։ Դէպքերուն չղճան անչուշտ արատասովոր չահեկանութիւն մ'ունի։ Եւ ան ինչ ըրիք։

—Սենեակն ալ քննեցինք։ Գաղանի դուռ մը գտնուելու կարելիութիւնն չկար, և պատուհանները գետնէն երեսուն ոտք բարձր էին ու ներսէն գոցուած։ Դիտինը գորգ փռուած ըլլալով, կարելի չէր տասնամեակներ վրայ դուռ մը ենթադրել և ձեղունը սովորական ծեւով ծածկուած էր։ Գլխիս վրայ գրաւ կ'դնեմ որ ԹուղԹերու գողցողը դունէն միայն կրնար գալ։

—Վառարան ունի՞ք։

—Ո՛չ, վառարան չենք գործածեր։ կրակարան մը կայ։ Ձանգակին չուանը կախուած է ժամադեայ Թելէ մը, ճիշտ դքսահեղանին մօտ։ Մարդը գրասեղանին առջև եկած ըլլալու է, քանի որ զանգակը գարկաւ։ Բայց գող մը ինչպէս զանգակը կ'գարնէ։ Անլուծելի գաղանիք մ'է սա։

—Տարակոյս չկայ որ անսովոր դէպք մ'է։ Սենեակը քննեցիք կարծեմ տեսնելու համար Թէ ներս մտնողն ո՛ և է հետք Թողած էր։— սիկառի մնացորդ մը, կամ գետին ձգուած ձեռնոց մը, կամ գնդասեղ մը, կամ ուրիշ ինչ բան մը։

—Այդ տեսակ բան մը չկար։

—Հո՞ս ալ չկար։

—Ո՛չ։

—Ա՜հ, ծխախոտի հոտը մնծ կարեւոր բան մ'է մեզ համար այսպիսի խնդրոյ մը քննութեան մէջ։

—Ես երբեք ծխախոտ չեմ գործածեր, ուստի կարծեմ իսկոյն ուշադրութիւնս պիտի գրաւեր եթէ ծխախոտի ո՛ և է հոտ ըլար։ Հետք չկար բացարձակապէս։ Միակ չշահելի իրողութիւնը սա էր որ սպասասրին կինը, որուն անունը Տիկին Դէնսի էր, աճապարանքով անցած էր փոդոցէն։ Այս իրողութեան ուրիշ բացատրութիւն չկար բայց եթէ սա Թէ կինը միչտ այդ ժամուն տուն կ'երթար։ Ոտներնին ու ես որոշեցինք որ մեր լաւագոյն գործը պիտի ըլլար կինը ձեռք անցընել, ԹուղԹերն անյայտ ընելու ժամանակ չունենալ, ենթադրելով որ ինք առած էր զանոնք։ Դողութեան լուրն հասած ըլլալով Ոտիկանութեան պաշտօնարանը, գաղտնի գործակալ Մր. Յորտա Ֆօրին Օֆիս եկա

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

## ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

### ՕՐՈՒՆՔՆ ԵՒ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ներկայացուցիչ Ժողովոյ Ա. Ազգային Ընտրութեանց Վերաքննութեան Յանձնաժողովոյ

Ի ՍԱՀՄԱՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏՈՆԱՑ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐՈՒ ՈՐՈՆՑ ԱՆՈՆՑ ՑԱՆԿՆ ՄՈՏ ԿԱՅ ԱՆՈՒՆՔ ՆՈՅՆ ԱՆՈՒՆՈՎ ՈՐԵՒԷ ԱՅԼ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՉԿԱՅ ՑԱՆԿՈՒՄ

Ներկայացուցիչ Ժողովոյ Ա. Ազգային Ընտրութեանց Վերաքննութեան Յանձնաժողովը, որ նստած է Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի Ժողովարանին մէջ, Ներկայացուցիչ Ժողովոյ Ա. Ազգային Ընտրութեանց Կանոնադրութեան 30-րդ յօդուածի համեմատ, ի գիտութիւն կը բերէ հետեւեալը.

Ներկայացուցիչ Ժողովոյ Ա. Ազգային Ընտրութեանց Կանոնադրութեան 30-րդ յօդուածի համեմատ, Ներկայացուցիչ Ժողովոյ Ա. Ազգային Ընտրութեանց Վերաքննութեան Յանձնաժողովը, որ նստած է Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի Ժողովարանին մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆ
ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻ ԵՒ ՀԱՅՍՏԱՆԻ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆ
ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻ ԵՒ ՀԱՅՍՏԱՆԻ
ՕՐԱԹԵՐԹ

# ՀԱՅԳՅԱՑ ՂՎՈՎԻՆ

ՂՎԻՆԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ Է ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԱՀԱԶԻԶԻ

ՓԱՐԻԶ — ՇԱԲԱԹ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929 (26)

## ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՂՎԻՆԸ ԵՒ ՆՐԱ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Ղուինը ազգային ամենահին եւ ամենասիրելի ըմպելիքներէն մէկն է ամէն ազգի համար, որ ունի խաղողագործութիւն եւ գինեգործութիւն։ Ղուինի ծագումը կորսուած է հնութեան խորերուն մէջ։ Ամէն ազգ կ՚ուզէ ղուինի ծագումը իրեն վերագրել։ Ասոր համար ալ ղուինի ծագման մասին ստուգիւ ոչինչ գիտենք։ Ամէն ազգ կ՚ուզէ ղուինի ծագումը իրեն վերագրել։ Ասոր համար ալ ղուինի ծագման մասին ստուգիւ ոչինչ գիտենք։

Ղուինի մասին առաջին անգամ կը հանդիպինք Աստուածաշունչին մէջ։ Նոյն գիրքին մէջ կը կարդանք նաեւ թէ Նոյ առաջին անգամ ղուինի այգի մը տնկեց։ Ղուինի մասին կը հանդիպինք նաեւ Հոմերոսի, Հերոդոտոսի, Պղատոնի, Պղինիոսի, Վիրգիլիոսի, Հորատիոսի եւ ուրիշ շատ հեղինակներու երկերուն մէջ։ Ղուինի մասին կը հանդիպինք նաեւ Հոմերոսի, Հերոդոտոսի, Պղատոնի, Պղինիոսի, Վիրգիլիոսի, Հորատիոսի եւ ուրիշ շատ հեղինակներու երկերուն մէջ։

Ղուինի ծագումը Հայաստանէն է։ Հայաստանի մէջ ղուինի այգիներ կան ամենուրեք։ Ղուինի ամենալաւ տեսակները Հայաստանի մէջ կը գտնուին։ Ղուինի ամենալաւ տեսակները Հայաստանի մէջ կը գտնուին։

Ղուինի մասին կարդացէք մեր ընդարձակ յօդուածը։ Ղուինի մասին կարդացէք մեր ընդարձակ յօդուածը։

## ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՂՎԻՆԸ ԵՒ ՆՐԱ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Ղուինը ազգային ամենահին եւ ամենասիրելի ըմպելիքներէն մէկն է ամէն ազգի համար, որ ունի խաղողագործութիւն եւ գինեգործութիւն։ Ղուինի ծագումը կորսուած է հնութեան խորերուն մէջ։ Ամէն ազգ կ՚ուզէ ղուինի ծագումը իրեն վերագրել։ Ասոր համար ալ ղուինի ծագման մասին ստուգիւ ոչինչ գիտենք։ Ամէն ազգ կ՚ուզէ ղուինի ծագումը իրեն վերագրել։ Ասոր համար ալ ղուինի ծագման մասին ստուգիւ ոչինչ գիտենք։

Ղուինի մասին առաջին անգամ կը հանդիպինք Աստուածաշունչին մէջ։ Նոյն գիրքին մէջ կը կարդանք նաեւ թէ Նոյ առաջին անգամ ղուինի այգի մը տնկեց։ Ղուինի մասին կը հանդիպինք նաեւ Հոմերոսի, Հերոդոտոսի, Պղատոնի, Պղինիոսի, Վիրգիլիոսի, Հորատիոսի եւ ուրիշ շատ հեղինակներու երկերուն մէջ։ Ղուինի մասին կարդացէք մեր ընդարձակ յօդուածը։ Ղուինի մասին կարդացէք մեր ընդարձակ յօդուածը։

Ղուինի ծագումը Հայաստանէն է։ Հայաստանի մէջ ղուինի այգիներ կան ամենուրեք։ Ղուինի ամենալաւ տեսակները Հայաստանի մէջ կը գտնուին։ Ղուինի ամենալաւ տեսակները Հայաստանի մէջ կը գտնուին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՂՎԻՆԸ ԵՒ ՆՐԱ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Ղուինը ազգային ամենահին եւ ամենասիրելի ըմպելիքներէն մէկն է ամէն ազգի համար, որ ունի խաղողագործութիւն եւ գինեգործութիւն։ Ղուինի ծագումը կորսուած է հնութեան խորերուն մէջ։ Ամէն ազգ կ՚ուզէ ղուինի ծագումը իրեն վերագրել։ Ասոր համար ալ ղուինի ծագման մասին ստուգիւ ոչինչ գիտենք։ Ամէն ազգ կ՚ուզէ ղուինի ծագումը իրեն վերագրել։ Ասոր համար ալ ղուինի ծագման մասին ստուգիւ ոչինչ գիտենք։

Ղուինի մասին առաջին անգամ կը հանդիպինք Աստուածաշունչին մէջ։ Նոյն գիրքին մէջ կը կարդանք նաեւ թէ Նոյ առաջին անգամ ղուինի այգի մը տնկեց։ Ղուինի մասին կը հանդիպինք նաեւ Հոմերոսի, Հերոդոտոսի, Պղատոնի, Պղինիոսի, Վիրգիլիոսի, Հորատիոսի եւ ուրիշ շատ հեղինակներու երկերուն մէջ։ Ղուինի մասին կարդացէք մեր ընդարձակ յօդուածը։ Ղուինի մասին կարդացէք մեր ընդարձակ յօդուածը։

Ղուինի ծագումը Հայաստանէն է։ Հայաստանի մէջ ղուինի այգիներ կան ամենուրեք։ Ղուինի ամենալաւ տեսակները Հայաստանի մէջ կը գտնուին։ Ղուինի ամենալաւ տեսակները Հայաստանի մէջ կը գտնուին։